HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

עוברי דגים. ביצי הדגים כמות שהן מחוברים יחד: **שכודרת.** עבה ככדור פלוט"ל: **כודרת ועגולגולת.** חדא היא דאי תנא עגולגולת לחודה הוה משמע עגולה כעדשה וכגביעה להכי תנא כודרת ועגולגולת כעיגולה של כדור שאינה קלושה אלא עגולה בעובי והדר מפרש דאשה אחד כד ודאשה אחד חד דלא ככדור ממש אלא משוכה לארכה ועגולה לרחבה: **לד.** פלט"ל בלע"ז. שאינו חד אלא ככדור: **חלבון.** אלבו"ן: **חלמון.** מויי"ל: **בילת השרץ.** לב והלטאה מטילין ביצים. ולקמן מפרש למאי הלכתא אשמעינן שהיא בילת השרץ ליתני טמאה סתמא: **בחפוכות.** דליכא למיקס אכודרת ועגולגולת: **בטרופות בקערה.** שהכל מעורב: **אין מוכרין.** בילה של תרנגולת טרפה לעובד כוכבים דילמא הדר ומזבין לה לישראל אלא א"כ טרופה בקערה דמו לא זבין לה ישראל מינה לפיכך הואיל ומותר למכור להם ביצה טרופה בקערה אין לוקחין ביצים טרופות דלמא דטרפה הואי וחזנה ישראל ניהליה: הכי גרסינן **אלא אמר ר' זירא סימנין לאו דאורייתא.** הנך סימני ביצים לאו הלכה למשה מסיני ניהו ולא סמכינן עלייהו: **ת' ספיקות הן.** בעופות דלאמרן לעיל בשמעתא: **ליבדוק בביצים דידהו.** ומסס הוא ניכר אם עוף טהור הוא: **ודאי טמאה.** ואי אמר לך עובד כוכבים של עוף פלוני טהור הוא ודאי מסקר: **אכל ראש אחד כד זו'.** סייעתא הוי הנך סמנים לעובד כוכבים לדבריו אי אמר לך של עוף פלוני טהור סמוך עליה דקא מסייעי ליה סימני ואי לא לא תסמוך עליה: ה"ג **דאיכא דעורבא דמי לדיונה: ריקמה.** עזר השרץ בתוכה: **וניקבה.** שיוכל ליגע בריקום: של נחש דומה לשל שרץ וטומאה אין בה: **השורץ על הארץ.** ואי לא אשמעינן שהיא בילת השרץ אלא טמאה סתם ה"א משום עוף טמא הוא דאסירא ובעי מדבר מלכות ליכא דלאו שרץ הוא:

בודרת. פי' הקונטר' כדור פלוט"ל בלעז משמע דגרס כודרת ברי"ש דכדור שהוא פלוט"ל אמרוהא ברי"ש דאמר בחגיגה[ט] (דף ג) דברי חכמים דברבועות ככדור של בנות ומהא דכתיב [ישעיה כב] לנוף יגנפך [לנפה] כדור אל ארץ רחבת ידים ופי' שם בקונטרס פלוט"ל אין ראיה משם דא"כ הוה ליה למימר ככדור אלא אומר ר"ת דקף שימוש הוא כגר שהולך וגולה אל ארץ רחבת ידים במקום שאין מכירים אותו דור כמו (תהלים פד) (גר) מדור באהלי רשע ובסוף פרק אין מעמידין (ע"ז דף מ. וש"נ) גרים בקונטר' כודדת בדל"ת ופירש עגולה ככד: **סימנין לאו דאורייתא.** אומר ר"ת דדוקא סימני ביצים משום דאיכא דעורב דדמו לדיונה אבל סימני עוברי דגים לדאוריתא יש לסמוך עליהם כדאמר סוף פרק אין מעמידין (ע"ז דף מ. וש"נ) דאמר רב קרבי דגים אין נקחין אלא מן המומחה ופריך ל"ל מומחה נבדוק בסימנין דתניא כסימני ביצים כו' ומשני שנימוחו ולא משני סימנים לאו דאורייתא וכי תימא משום דמשמע ליה דבבל ענין אין ניקחין אלא מן המומחה אפילו אמר של דג פלוני וטהור דאז היה ראוי לסמוך עליו דעל כרחך לא אייני בבל ענין דבאומר מלחתים נקחים אף אלא מן המומחה ועל זה אנו סומכים לאכול אותן דגים שקורין ברבט"א בלע"ז ואפילו לא ידענן אם שרו הקשקשין בשעה שעולה מן המים סמכינן אסימני עוברי דגים ומיהו בירושלמי משמע דאין לסמוך על סימני עוברי דגים דגרסי' התם נתן בר אבא קם קמיה דשמואל אמר ידענא מפרשא בין עוברי דגים טהורים לעוברי דגים טמאים עוברי דגים טמאים עגולים עוברי דגים טהורים ארוכים אחזי ליה [דהדר בקליפתה] אמר ליה כזה מהו א"ל טמא אמר ליה לא ביש לי דאמרת על טהור טמא אלא סופך לומר על טמא טהור אלמא אין בודקין בסימנין כדהדר ליה שמואל לנתן בר אבא ומשמע אפי' על סימני הברייתא אין לסמוך מדלא אמר לו שיבדוק בסימני הברייתא וגם מה שאמר נתן בר אבא הן סימני הברייתא והש"ס דידן הוה מצי לשנויי הכי אלא דשפיר קא משני ומה שאנו לוקחין מן העובדי כוכבים ביצים אע"פ שאינם אומרים של עוף פלוני וטהורים הם אנו סומכים על רוב ביצים שמצויין בינינו דשל עופות טהורים הם ומה שאנו לוקחים מן העובדי כוכבים אובליא"ש וקנטיא"ש שנילוסו בביצים אע"ג דאסרי' הכא שנילוסו בביצים טרופות בקערה לא דמיי דהכא איכא ריעותא מדזבין להו עובד כוכבים טרופות בקערה ש"מ דמוכחא מילתא דישראל מכרם לו לפי שהיו של טרפה אבל עיסה שנלושה בביצים לא חיישינן ואזלינן בתר רוב ביצים שאינן של טריפות ולא חיישינן שמא היה בהם דם דרוב ביצים אין בהם דם ומעשים בכל יום שאנו אוכלין ביצים מגולגלות אע"פ שאין יכולות ליבדק ומיהו [ז] ר"ת היה אוסר ליקח מן העובדי כוכבים אובליא"ש וקנטיא"ש משום בשולי עובדי כוכבים אע"ג דאמר בירושלמי דפת נמנו עליו והתירוהו שאני הכא שנילוסו בביצים ונאסרו מטעם שלקות שלא היה בכלל ההיתר דשתי גזירות היו דגזרה דפת מי"ח דבר דגזור תלמידי שמאי והלל אבל גזרה דשלקות קדמה הרבה תדע מדבעי למימר בסוף פרק אין מעמידין (ע"ז דף לז:) דהויא מדאורייתא מדכתיב אוכל בכסף תשברו ואכלתי ומיס בכסף תתן לי ושתיתי מה מיס שלא נשתנו אף אוכל שלא נשתנה ולבסוף מסיק דקרא אסמכתא בעלמא הוא ואי מי"ח דברים היתה לא היה טועה בה הש"ס שידועות לכל היו כדאמר בפרק אין מעמידין (שם דף לו.) שפשט איסורן בכל ישראל ומיהו נראה דאע"ג דאמרינן הלכה כמאן דאסר ביצים משום בישולי עובדי כוכבים בפ' אין מעמידין דתניא כוותיה מכל מקום עיסה שנלושה בביצים אין לאסור משום דקמחא עיקר כיון דמברכין עליה המוציא לחם מן הארץ ואנו סומכין על היתר דירושלמי דפת ואמרינן בפרק אין מעמידין (שם לח.) גבי [ח] (קרבי דגים) אין בהם משום בישולי עובדי כוכבים ואי עבדינהו עובד כוכבים כסא דהרסנא יש בהם משום בישולי עובדי כוכבים ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא הרסנא עיקר קמ"ל קימחא עיקר משמע דאי הוה הרסנא עיקר היה מותר ואע"פ שהקמחא מעורב בו ומטעם זה אין להתיר עיסה של פשטיד"א שאפאו עובד כוכבים [ט] שהשמנונית הוא בעין על העיסה וגם מתחילתו הוא נאסר משום בישולי עובדי כוכבים ולא דמי לעיסה שנלושה בביצים שהביצה נתבטלה מתחלה ולא נאסר מעולם[י]: **שאם** ריקמה וניקבה מטמא בבעדשה. דווקא ניקבה כדתנן בפרק העור והרוטב (לקמן קכו:) בילת שרץ המרוקמת טהורה ניקבה כל שהוא טמאה: **שאם** ריקמה ואכלה לוקה עליה משום שרץ בו'. וא"ת לאכילה ולמלקות ל"ל ריקמה הא קיי"ל כל היולא מן הטמא טמא [יא] כדתניא בפ"ק דבכורות (דף ה:) ומהאי טעמא אסרינן התם מי רגלים של חמור [יב] וכן בסמוך דדרשי בילת טמאה דאסירא מדכתיב ואת בת היענה ל"ל [יג] (וכי האי גוונא) משמע בפ' גיד הנשה דקרא דבת היענה לא איצטריך לגופיה אלא למידק מניה הא דעוף טהור שריא דס"ד אמינא דאסורה משום דלא אסכא מידי דאתי מחי ושריא כדאמר בפ"ק דבכורות (דף ו:) גבי חלב של בהמה טהורה דבעי התם קרא למסרי ואין הלשון משמע כן דקאמר מנין לבילת טמאה שאסורה ולא קאמר מנין לבילת טהורה שמותרת ונראה לפרש דבילת עוף טהור נפקא לן דשרי מדדרשינן לקמן (דף קמ.) גבי שלוח הקן מתקה לך ולא לכלבך דממעטינן מיניה עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא ולהכי אצטריך בת היענה לאסור ביצי עוף טמא דס"ד דשרו משום דליכא מידי דאתי מחי ושריא רחמנא והך ביצה כי אבר מן החי היא ושריה רחמנא הלכך הויא שריא אפילו בעוף טמא ודיוקא דלך ולא לכלבך הוה אוקמינן אאפרוחים טמאים אבל ביצים ליתסרו דכ"ג קאמר בפ"ק דבכורות (דף ו:) גבי חלב בהמה טמאה והשתא ניחא הא דנקט בילת שרץ דוקא ריקמה אסירא ואי לא ריקמה שריא מטעם חידוש כמו דעוף טהור שבעופות הוא דכתב קרא דבת היענה ולא בשרץ ומיהו קשה כיון דבילת השרץ לא ילפי מבילת עוף טמא כל שכן בילת טרפה ודרשי מסכת בילה (דף ג:) משמע דאסירא מדאורייתא וי"ל דמסברא

מסורת הש"ס

[ט] [מ"ש מותק הך ותניא גבי ביצים וכ"ג דגים ואלו הן סימני דגים וכו' כי הוא סיפא דברייתא דלעיל], [י] [תוספתא פ"ג ה"ח ע"ש], [יא] [ל' הלכות מבמות והלמון מבפנים], [יב] [תוספתא פ"ג ה"ח ע"ש], [יג] [לעיל סב:], [יד] [ל"ל מטמאה בבעדשה], [טו] ביצה ו:, [טז] [שיך לע"ז], [יז] [הך דדשה לא נמצא בחגיגה וע' תוס' סנהדרין כו. ד"ה כדור וכו' ריש בדדרשין בירושלמי דסנהדרין פ"י וע"ע תוספות סוכה לו. ד"ה אתרוג וכו' ריש בדדרשין בפסיקתא רבתא דברי חכמים וכו' ע"ש ועיין רש"ל], [יח] [ל"ל הדא שלפותא וכן בעתיקו התוס' בע"ז מ. ד"ה אמר רבא ע"ש ורש"ל גרים הדא קלופתא], [יט] [בע"ז לח. ד"ה קמ"ל קימחא אינה לכיפר ול"ל בחח' ר"ח], [כ] [דגים קטנים מלוחים], [כא] בע"ז אינה שהשומן דגים, [כב] [וע"ע תוספות ע"ז מ. ד"ה אמר רבא ותוספות ביצה טז: ד"ה קא משמע לן], [כג] [ל"ל כדתנן], [כד] [ל"ל ובה"ג כי כך אינה בהלכות גדולות פ' גיד הנשה],

גליון הש"ס

גמ' אין מוכרים ביצת טריפה. כרי"ף הגיהה נגילה:

שיטה מקובצת

[א] וכן בסמוך דדריש ביצת טמא דאסירא מדכתיב ואת בת היענה למה לי ובהלכות גדולות בהלכות גיד הנשה משמע דקרא דבת היענה לא איצטריך לגופיה אלא למידק מיניה וכו' וב"ב וז"ל תוס' חיצוניות פ"ק דבכורות קשה לר"י מאי קאמר מנין לביצת טמאה שהיא אסורה וכו' ת"ל דכל היוצא מן הטמא וכו' וי"מ דה"ק מנין לביצת טמאה שהיא אסורה וביצת טהורה מותרת דסד"א דאסורה משום אבר מן החי ול"נ דא"כ ה"ל למימר מנין לביצת טהורה שהיא אסורה מותרת ועוד דנפקא לן ביצת טהורה שמותרת מתקח לך ולא לכלביך דממעטינן מיניה עוף (טהור) [טמ"] ונראה לר"י לפרש וכו' ככתוב בתוס' ועוד פי' הר"מ דקבעי מנין לביצה שאסורה וחשובה בריה שלא להתבטל ברוב ולהכי מייתי קרא דקרי ליה בת היענה. ולפי' ר"י ניחא דקאמר שאם רקמה ואכלה לוקה וקשה למה לי רקמה תיפוק ליה דכל היוצא מן הטמא וכו' ולהאי דפי' ר"י ניחא דאי לא רקמה אמרינן דלא לקי עלה הואיל ואף ביצה טהורה הויא אבר מן החי ושריא כי נמי הוי דשרץ שרי דדווקא בביצת עוף טמא חזינן איסור מבת היענה אבל בביצת השרץ לא שמענן ע"כ שם:

עין משפט נר מצוה

רסג א מיי' פ"ג מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פג סעי' ח:

רסד ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סי' פו סעיף י ועי"ש בהגה"ה:

רסה ג מיי' שם הלכה יח ועיין בהגאות וכמ"מ וסמג שם טוש"ע י"ד סימן פו סעיף ח:

רסו ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ח:

תורה אור השלם

1. וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל: ויקרא יא מא

לעזי רש"י

פלוט"א [פילוט"א]. בדור.

פלט"א [פל"ט]. שטוח.

אלבו"ן [אלבו"ם]. חלבון (הביצה).

מויי"ל [מויו"ל]. חלמון (הביצה).

מוסף רש"י

אלו הן סימני ביצים. של עוף טהור (ע"ז מ.). **שכודרת.** משוכה שרחבה כראשה אחד והולכת ומקצרת ומשכת (שם). **ועגולגולת.** עגולה מליהיה ומגלגלת לאין ליהיה רחבים (שם). **ראשה אחד כד.** ראם פלטר"ל בלע"ז, כלומר עשוי ככד שרחב מתחתיו ביה מושבו (שם). **חלבון.** אלבו"ל (שם). **חלמון.** מויז"ל (שם). **בילת השרץ.** לב והלטאה מטילי ביצים הן, לב הוא כיכורי"ל בלע"ז, הדומה לצפרדע, ונפקא מינה דאם ריקמה וניקבה מטמא במגע (שם).

רבינו גרשום

חלבון זהו לובן של ביצה: הכא במאי עסקינן בחתוכות. כלומר שהקליפה חתוכה ואין יכול להכירה באותה סימנין: ולבדוק בחלבון שאע"פ שחוץ לקליפה הן והקליפה שבורה יכול להכיר בקערה אם חלמון מבפנים: בטרופות בקערה שאין יכול להכיר. והתניא אין מוכרין ביצת טרפה לעובד כוכבים אא"כ טרופו בקערה לפי שאין לוקחין ממנו ביצים טרופות ואין לחוש שמא ימכרם לישראל: אלא א"ר זירא סימנין לאו דאורייתא. כלומר סימני ביצים: שאם ריקמה וניקבה [ט] שנקבה הציור בתוכה דמי כשרץ עצמו ומטמא בבעדשה. ואמאי מטמא בבעדשה שכן חומט תחיל' בריתו בבעדשה: ודילמא דנחש הוא כלומר ונחש לא מטמא שאין מטמאין אלא שמנה שרצים: מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא כלומר ביצת השרץ שריקמה וניקבה ואכלה לוקה משום שרץ השורץ על הארץ מדאורייתא אבל אפרוחים שלא נפתחו עיניהם מדרבנן לוקה דקרא אסמכתא

[ט] נגלה דל"ש שיקס השרץ בתוכה דמי כשרץ עצמו וכו'.

[א] עוברי דגים ותניא גבי ביצים [ב] אלו הן סימני ביצים כל שכודרת ועגולגולת ראשה אחד כד וראשה אחד חד טהורה ב' ראשיה כדין או ב' ראשיה חדין טמאין [ג] חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהורה חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים טמאה חלמון וחלבון מעורבין זה בזה בידוע שהיא ביצת השרץ לא צריכא דחתוכות וליבדוק בחלמון וחלבון בטרופות בקערה וכה"ג מי זבנינן מינייהו והא תניא [ד] אין מוכרין ביצת טרפה לעובד כוכבים אלא א"כ טרופה בקערה לפיכך [ה] אין לוקחין מהם ביצים טרופות בקערה אלא אמר ר' זירא סימנין לאו דאורייתא דאי לא תימא הכי הא דאמר רב אסי [ו] שמנה ספיקות הן ליבדוק בביצים דידהו אלא ש"מ סימנין לאו דאורייתא אלא למאי הלכתא קתני לה הכי קאמר [ז] ב' ראשיה כדין או ב' ראשיה חדין או חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים ודאי טמאה רישיה חד חד רישיה חד כד וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים ואמר לך של עוף פלוני וטהור הוא סמוך עליהם בסתמא לא תסמוך עליהם דאיכא דעורבא דדמי לדיונה אמר מר חלבון וחלמון מעורבין זה בזה בידוע שהיא ביצת השרץ למאי הלכתא אמר רב עוקבא בר חמא לומר שאם ריקמה וניקבה [ח] (בבעדשה מטמא) מתקיף לה רבינא ודלמא דנחש היא אלא אמר רבא [ט] שאם ריקמה ואכלה לוקה עליה משום שרץ השורץ על הארץ אי הכי מאי איריא דטמאה אפילו דטהורה נמי [י] דתניא [יא] כל השרץ השורץ על הארץ לרבות

[יב] גיזולי

[יג] דעוף

[ז] ראשיה חדין. ראשיה דקה. **[ח]** בבעדשה. בבעדשה. **[ט]** שאם ריקמה ואכלה לוקה עליה משום שרץ בו. ריקמה. נקבה. **[י]** אין מוכרין ביצת טרפה. **[יא]** כל השרץ. **[יב]** מי רגלים. **[יג]** ואת בת היענה.